

Guia per a la transversalitat de gènere als processos participatius de la Direcció General de Participació Ciutadana

Coordinació del treball:

Direcció General de Participació Ciutadana
Generalitat de Catalunya

Autora:

Laura Parés Martin
Surt. Fundació de Dones

Amb la supervisió de:

Miriam Solá García
Surt. Fundació de Dones

Índex

1. INTRODUCCIÓ.....	1
2. DE QUÈ PARLEM QUAN PARLEM DE PARTICIPACIÓ?.....	2
2.1. Què és la participació ciutadana?.....	2
2.2. Què són els processos participatius?	2
3. LA PERSPECTIVA DE GÈNERE EN ELS PROCESSOS PARTICIPATIUS	3
3.1 Perquè resulta necessari aplicar la transversalitat de gènere en la participació ciutadana?.....	3
3.2 De què parlem quan parlem de desigualtats de gènere?	5
3.2.1 Què entenem per interseccionalitat?.....	5
4. ALGUNES ESTRATÈGIES PER RE-DISENYAR PROCESSOS PARTICIPATIUS AMB PERSPECTIVA DE GÈNERE	7
4.1 Fases d'un procés participatiu en clau de gènere.....	7
4.1.1 Fase de preparació: Iniciativa i planificació prèvia	7
4.1.2. Fase de preparació: Analitzar i mobilitzar els agents implicats	8
4.1.3 Fase d'informació: Difusió.....	9
4.1.4 Fase d'implementació: Metodologies de participació	11
4.1.5 Fase de Retorn	16
5. CONCLUSIONS	18
6. PER SABER-NE MÉS:.....	19
7. ANNEXOS.....	20
7.1 Checklist per a la inclusió de la perspectiva de gènere als processos participatius	20
7.2 Model de dinamització amb perspectiva de gènere	23

1. INTRODUCCIÓ

Aquesta guia té per objectiu **oferir estratègies i orientacions pràctiques que permetin**, de forma inicial, **promoure la igualtat de gènere en participació ciutadana**.

Així es vetlla per a garantir que les necessitats diverses i plurals de la ciutadania són recollides, escoltades i reconegudes en l'elaboració de les polítiques públiques, tenint en compte distints eixos de desigualtat com la classe social, la raça, la procedència, l'edat, la identitat o l'expressió de gènere, l'orientació sexual, entre d'altres.

Abans d'entrar en matèria, cal deixar constància que aquesta guia és fruit d'un treball d'anàlisi més extens, impulsat per la Direcció General de Participació Ciutadana, i dut a terme per la Fundació Surt. Aquest treball ha permès conèixer l'estat que es troben els diferents instruments i canals de participació ciutadana de la Generalitat de Catalunya, tot veient les potencialitats i reptes existents en matèria de gènere i diversitat.

D'entre l'anàlisi dels diferents mecanismes de participació deliberativa, aquest material centra els seus esforços a recollir les conclusions que poden ser d'utilitat per a la revisió i millora dels **processos participatius des d'una perspectiva de gènere**.

A Catalunya, els processos participatius són una de les eines més emprades a l'hora de dur a terme participació deliberativa. Dos dels principis que els regeixen i defineixen són: **la igualtat i la diversitat**. Tot i això, la realitat ens mostra com encara persisteixen reptes pel que fa a la participació de les dones, des d'una perspectiva de gènere interseccional.

Per aquest motiu, resulta necessari vetllar perquè el disseny, la implementació i l'avaluació dels processos integri la perspectiva de gènere de forma transversal en totes les unitats i departaments que promouen la participació.

Per tal de poder entendre de forma més clara de què parlem quan parlem de participació i a què fem referència quan introduïm la perspectiva de gènere i de la diversitat, **el segon i tercer capítol** d'aquesta guia concreten la definició dels diferents conceptes claus: *participació ciutadana*, *processos participatius*, *desigualtats de gènere*, *interseccionalitat* i *transversalitat de gènere*.

Posteriorment, en el **quart capítol**, s'ofereixen estratègies per revisar, redissenyar i millorar els processos participatius des d'una perspectiva de gènere. Tot i això, com no existeixen fórmules màgiques, úniques ni universals que garanteixin l'èxit en la superació dels reptes i desigualtats de gènere, les estratègies plantejades no substitueixen la necessària capacitat d'adaptació que els organismes, departaments o àrees impulsores han de tenir a l'hora de revisar els diferents mecanismes participatius.

Finalment, **el cinquè capítol** recull les principals conclusions i planteja alguns dels reptes encara oberts, als quals s'espera haver contribuït a donar resposta.

Aquesta guia és una orientació inicial per a qualsevol departament o àrea de l'administració pública que, en la lluita per a la promoció de la igualtat de gènere i la diversitat, vulgui impulsar processos participatius més justos i equitatius. Fer ús d'aquesta perspectiva, permetrà dissenyar i implementar polítiques públiques més representatives amb la realitat plural de la població, que contribueixin a generar una major sensació de confiança i legitimat entre l'administració pública i la ciutadania.

2. DE QUÈ PARLEM QUAN PARLEM DE PARTICIPACIÓ?

2.1. Què és la participació ciutadana?

Establir una definició sobre participació ciutadana que resulti extensible i compartida per a tothom resulta complex. Aquesta dificultat s'agreuja quan el que es pretén és garantir l'aplicabilitat del concepte a totes les pràctiques de participació impulsades des de diferents àmbits i contextos polítics, socials i econòmics existents.

Llevat de la pluralitat i heterogeneïtat conceptual, aquesta guia concep la **participació ciutadana** com:

“totes les pràctiques a través de les quals la ciutadania pretén incidir sobre alguna dimensió d'allò que és públic” (Parés i March, 2012: 7).

D'entre els diferents nivells de participació existents, es destaca la participació deliberativa com a eina emprada per l'Administració per tal **d'integrar a la ciutadania en l'elaboració de polítiques públiques**.

Així doncs, parlar de deliberació implica allunyar-se tant de les lògiques d'informació i negociació com de codecisió i/o gestió per tal de donar pas a la consulta i el debat ciutadà entorn de l'elaboració i revisió de polítiques públiques.

Per aquest motiu, resulta essencial apostar per la forta presència de participants provinents de la societat civil, sigui a escala organitzada o individual.

2.2. Què són els processos participatius?

En el marc de la governació, quan parlem d'espais de deliberació estem fent referència a *“un intercanvi de raons o posicions argumentades per a la construcció de preferències i/o decisions polítiques” (Jorba, 2008: 28).*

Per tant, els processos participatius són instruments deliberatius que permeten anar més enllà de les aportacions tradicionals ofertes per les persones expertes en la matèria i **s'enriqueix de l'intercanvi de punts de vista i veus de la població participant**.

Per tal de vetllar perquè aquest intercanvi sigui funcional i representi a la pluralitat social, dos dels criteris de qualitat que calen ser promoguts, tal com ja s'ha anunciat amb anterioritat, són: **la igualtat i la diversitat**.

Des de la Generalitat de Catalunya, s'han realitzat nombrosos esforços per tal d'escoltar i recollir totes les percepcions i necessitats ciutadanes. Malgrat això, encara avui persisteixen reptes que dificulten la participació de les dones i, en específic, de les dones creuades per altres eixos de desigualtat. Entre d'altres causes trobem: la difícil conciliació entre la vida laboral i familiar, les temàtiques tractades en els processos, la socialització o apropiació diferencial de l'espai participatiu, les tècniques de dinamització utilitzades o l'accés i difusió esbiaixada de la informació.

Per aquest motiu, aquesta guia té la voluntat **d'oferir mecanismes i estratègies que permetin promoure una igualtat real d'oportunitats i tracte en els processos participatius, des d'una perspectiva de gènere interseccional**.

3. LA PERSPECTIVA DE GÈNERE EN ELS PROCESSOS PARTICIPATIUS

3.1 Perquè resulta necessari aplicar la transversalitat de gènere en la participació ciutadana?

En l'actualitat, el **nombre** de dones que accedeixen als processos, espais i accions de participació ha augmentat. Tot i això, el **perfil** de dones que configuren aquest augment segueix sent esbiaixat i no representa a la pluralitat de dones de la societat.

En aquest sentit, a Catalunya, el perfil de dones que acudeix als processos participatius és¹:

“dona nascuda a Catalunya, d'entre 35 i 54 anys, que treballa en el sector serveis, concretament a l'Administració pública, amb estudis universitaris, i que és membre d'algun tipus d'associació i viu a l'àmbit territorial metropolitana” (Generalitat de Catalunya, 2017: 38).

Tanmateix, l'alta participació de les dones en aquells processos **les temàtiques** dels quals es consideren feminitzades, i per tant, l'escàs accés d'aquestes als àmbits tradicionalment masculinitzats, dificulta que **les seves necessitats i demandes es vegin representades en les polítiques públiques**.

Per aquest motiu, transversalitzar la perspectiva de gènere en totes les fases i processos participatius resulta essencial, ja que contribueix a fer valdre el dret a una participació diversa i plural i promou l'erradicació de les desigualtats de gènere.

Seguint la definició realitzada pel grup d'especialistes en mainstreaming del Consell d'Europa, quan es parla de **transversalitat de gènere** es concep aquesta com: *“l'organització (o reorganització), la millora, el desenvolupament i l'avaluació dels processos polítics, de manera que una perspectiva d'igualtat de gènere s'incorpori en totes les polítiques, a tots els nivells i en totes les etapes, pels actors normalment involucrats en l'adopció de mesures polítiques” (Consell d'Europa, 1999).*

Per tant, incorporar la transversalitat de gènere implica que es tingui en compte les **desigualtats de gènere estructurals** existents en la nostra societat, garantint que les polítiques públiques elaborades són conseqüents amb aquestes. Tanmateix, analitzar els **estereotips i prejudicis** reproduïts en els espais de deliberació permet dissenyar instruments i canals participatius que visibilitzin i contribueixin a reduir les desigualtats de gènere detectades i, en específic, d'aquelles que es vinculen a altres eixos de desigualtat (raça, sexualitat, classe social, capacitats, entre d'altres).

*Amb la incorporació de la **transversalitat de gènere** es persegueix la superació de les desigualtats de gènere, incorporant mecanismes que contribueixin a assolir **l'equitat de gènere** com a principi d'actuació, amb l'objectiu d'evitar les situacions d'exclusió i infra-representació de les dones en els processos participatius existents.*

¹ Aquestes dades només fan referència a la realitat dels processos participatius realitzats a Catalunya, en el període 2016-2017. Font: Departament d'Afers i Relacions Institucionals i Exteriors i Transparència. (2017). “Processos participatius a la Generalitat de Catalunya 2016-2017: memòria i avaluació”. Generalitat de Catalunya.

Box 1. Caixa d'eines:

Exemple de política pública amb perspectiva de gènere².

Per tal d'aterrar de forma pràctica què implica incorporar la perspectiva de gènere en el disseny de polítiques públiques, a continuació es fa ús d'un exemple concret de bona pràctica, anomenat "Mapa de la Ciutat Prohibida". Una política de gènere per a la seguretat, que té com a objectiu detectar els punts negres de les ciutats, tenint en compte **criteris de qualitat i seguretat**, des d'una perspectiva de gènere³.

A quina necessitat dóna resposta?

Tradicionalment, les ciutats han tingut un important biaix de gènere, causat per l'androcentrisme sota el qual s'han dissenyat. Tanmateix, el predomini de l'esfera productiva del treball remunerat ha contribuït a relegar altres esferes (com l'esfera reproductiva, la política i la personal) del disseny urbanístic. Aquest fet ha comportat que l'ocupació dels espais sigui diferent entre homes i dones i que, per tant, les percepcions i experiències de seguretat també variïn.

Què s'aconsegueix incorporant la perspectiva de gènere?

En detectar que les polítiques de seguretat tradicionals, suposadament neutres al gènere, contribuïen a perpetuar situacions de discriminació i desigualtat estructurals, el disseny d'aquesta política pública va permetre identificar i marcar en el mapa els punts problemàtics de les ciutats, en clau de gènere, mitjançant l'ús de metodologies participatives molt diverses⁴.

Així, els "Mapes de la Ciutat Prohibida" serveixen per reflexionar sobre les desigualtats de gènere existents en l'ús dels espais públics, reconeixent demandes que fins al moment s'havien invisibilitzat i descuidat.

Alguns criteris que poden emprar-se per identificar aquests punts negres són:

- Espais amb manca de senyalització clara, que dificulten ubicar-se una mateixa o l'espai ocupat.
- Falta d'il·luminació i espais tancats o poc diàfans, amb racons foscos que serveixen per amagar-se.
- Escassa connexió amb serveis municipals (transport públic, escoles, zones de comerç).
- Carrers poc afluents, poc acollidors, descuidats i mal adaptats a les necessitats i demandes plurals.

En conclusió, impulsar aquesta experiència de política pública, amb perspectiva de gènere, va comportar múltiples beneficis, com:

- Fomentar el rol actiu de la ciutadania en la revisió i construcció de ciutats diverses i plurals.
- Potenciar l'adquisició de nous **coneixements i habilitats** que facilitin la futura participació ciutadana.
- I aprofundir en la **diagnosi** de les dificultats o limitacions que les dones perceben en l'ús dels espais públics, ampliant així conceptes que fins al moment es consideraven estàndards (com és el cas de la "seguretat"). En conseqüència, també es van dissenyar **accions** més eficaces per revertir les noves mancances detectades, fent de la ciutat un espai més amable per a tothom.

² Per a més exemples sobre l'impacte que el biaix de gènere té en les polítiques públiques, podeu consultar el vídeo film de Swedish Association of Local Authorities and Regions: <https://www.youtube.com/watch?v=v9bnXSJCBCs> (darrera consulta: 02/12/2019).

³ Font: Gelambí, M. (2016). Guia pràctica per a la realització de polítiques transversals de gènere en l'àmbit municipal. *Diputació de Barcelona*. Disponible a <https://www1.diba.cat/uliep/pdf/56866.pdf> (darrera consulta: 18/12/2019)

⁴ Com a metodologia de participació, es van utilitzar estratègies diverses com: tallers reflexius, rutes exploratòries pel territori, espais de treball conjunt amb entitats encarregades de dissenyar les ciutats, entre d'altres. Tanmateix, es van aprofitar les sessions per sensibilitzar a la població envers temes com: violència masclista, usos del temps, rols de gènere i socialització, entre d'altres.

3.2 De què parlem quan parlem de desigualtats de gènere?

Tradicionalment, la nostra societat s'ha vist travessada per desigualtats de gènere estructurals que han comportat el desigual accés d'homes i dones als recursos existents. Fruit d'aquesta construcció social i cultural, que no es redueix a qüestions biològiques o naturals, les desigualtats de gènere atorguen a dones i homes posicions de poder i de presa de decisions diferenciats, on **el considerat com femení sofreix d'una inferioritat per sota d'allò que es considera com a masculí**.

La persistència de rols de gènere tradicionals, perpetua l'anomenada divisió sexual del treball, on l'entrada de la dona al mercat de treball no s'ha vist acompanyada d'una redistribució de les responsabilitats domèstiques i de cura. Aquest fenomen, anomenat per Laura Balbo (1994) com a "doble presència", genera que **les dones es vegin sotmeses a una càrrega major de treball**, que dificulta destinar temps a les relacions socials, l'auto-cura o la **participació**.

En l'àmbit laboral, les dones acostumen a ocupar professions les tasques de les quals es consideren afí al rol de gènere femení (treball domèstic i de cures, educació, sanitat, acció comunitària, entre d'altres.). Aquestes professions disposen de pitjors condicions laborals, sous baixos, poc prestigi i escassa protecció social. Tanmateix, el disseny de mesures de conciliació familiar, allunyades de lògiques de corresponsabilitat, han perpetuat **l'obligació moral de les dones de desenvolupar els treballs domèstics i de cures**, augmentant així els contextos de desigualtat i precarietat laboral.

El conjunt de la realitat social i laboral presentada dificulta la igual participació de les dones en les esferes de poder i presa de decisió, tant de l'àmbit públic com privat, les quals s'agregen quan s'inclouen altres eixos de desigualtat (raça, sexualitat, classe social, capacitats, entre d'altres).

Repensar les lògiques sota les quals es dissenyen els instruments i canals participatius actuals resulta essencial, si el que es pretén és generar un canvi en els models socials, familiars i laborals presentats, **des d'una perspectiva de gènere interseccional**.

3.2.1 Què entenem per interseccionalitat?

Kimberlé Williams Crenshaw (1989) defineix la **interseccionalitat** com una eina analítica que permet estudiar, entendre i donar resposta a les maneres com el gènere es creua amb altres identitats, generant així experiències úniques d'opressió i privilegi.

Seguint aquesta definició, quan volem analitzar les desigualtats de gènere presents en els contextos de participació ciutadana, hem de destinar esforços a **desengranar la forma com aquesta participació es veu limitada, no només pel gènere de les persones sinó per altres eixos de desigualtats que poden estar operant de forma simultània**.

Adoptar una perspectiva interseccional permet comprendre que les vivències i realitats de les persones són diverses i plurals i, per tant, poden comportar diferents tipologies de discriminació i desigualtat, mòbils i interconnectades, que sovint són invisibilitzades i descuidades per les polítiques públiques.

La realitat participativa actual reflecteix que el disseny i el funcionament dels processos participatius segueix dificultant l'accés i representació de dones racialitzades o migrades, dones amb diversitat funcional, dones analfabetes, dones trans, dones amb pocs recursos econòmics, entre d'altres. L'escassa participació d'un perfil plural de dones no només comporta un dèficit democràtic important, sinó que al seu torn, té efectes en les polítiques públiques elaborades:

- La pèrdua de coneixement global.
- La dificultat de donar legitimitat a les polítiques públiques.
- I la invisibilització de les veus de dones plurals i diverses.

Per aquest motiu, lluitar per a la promoció del dret a una participació ciutadana universal i diversa ha de poder comprendre que **les desigualtats de gènere es troben lligades a un context social i cultural concret, que no pot ser desvinculat d'altres sistemes d'opressió.**

La no assumpció d'aquesta realitat mentre es continuen impulsant mecanismes de participació ciutadana, generarà la perpetuació de les desigualtats de gènere existents, reconeixent unes demandes i percepcions particulars mentre es silencien i invisibilitzen d'altres.

4. ALGUNES ESTRATÈGIES PER RE-DISENYAR PROCESSOS PARTICIPATIUS AMB PERSPECTIVA DE GÈNERE

4.1 Fases d'un procés participatiu en clau de gènere

Un procés participatiu està constituït per diverses fases, les quals poden concretar-se en diversos nivells, que van des dels més estratègics o de planificació general als més operatius o concrets. En aquesta guia es fa ús de la classificació mostrada al gràfic 1, si bé comprenent que aquests nivells **no sempre són estàtics ni seqüencials**. Assegurar la coherència entre les distintes fases de participació garanteix que les decisions i accions finalment obtingudes generen un impacte de gènere positiu.

Gràfic 1. Fases per a l'elaboració d'un procés participatiu. Font: Elaboració pròpia, a partir d'informació extreta de participa.gencat.cat

Amb la intenció de dissenyar accions o estratègies que permetin la promoció de la igualtat de gènere en l'accés a la participació ciutadana, a continuació s'analitzen amb perspectiva de gènere totes les fases d'un procés participatiu.

4.1.1 Fase de preparació: Iniciativa i planificació prèvia

Més enllà dels factors o agents que puguin estar motivant la necessitat d'elaborar un procés participatiu, quan finalment aquest s'impulsa requereix **la implicació i compromís directe per part de les institucions i diferents departaments públics**, que garanteixin que els elements deliberats amb la ciutadania són escoltats, recollits i valorats, sense generar exclusions en termes de gènere, raça, sexualitat, entre d'altres.

La **fase de disseny previ** permet contemplar i anticipar possibles reptes i necessitats que, a priori, no s'havien contemplat.

Un primer element a tenir en consideració, consisteix a definir **l'objecte i els límits de debat**, detectant com aquests poden estar afectant de forma diferencial a homes i dones des d'una perspectiva de gènere interseccional.

Aquest disseny ha de partir de l'elaboració d'una **diagnosi de gènere prèvia**, en la qual s'analitzi i reculli la realitat del territori i les necessitats específiques de les dones, en relació amb la política pública a deliberar i de forma interseccional.

L'objectiu d'aquesta diagnosi, doncs, és el **d'analitzar les necessitats pràctiques i estratègiques que dones i homes** tenen, en relació amb la temàtica portada a debat i **identificar les possibles desigualtats, rols i/o estereotips de gènere** que dificulten la participació de les dones (treball productiu/reproductiu, usos del temps, usos de l'espai, entre d'altres).

A més, en la inclusió de la perspectiva **interseccional**, cal valorar i contemplar els diferents obstacles d'accés que les dones creuades per altres eixos de desigualtat poden

tenir (classe, procedència, edat, raça o ètnia, religió, orientació sexual o identitat de gènere, entre d'altres). Amb aquest fi, resulta indispensable:

- Apropar-se a entitats, organitzacions o persones referents de la comunitat que, per la seva experiència professional o personal, puguin nodrir la temàtica a tractar. Aquestes entitats també poden esdevenir el portal d'entrada a altres perfils de persones menys vinculades a la participació.

Dur a terme una diagnosi de gènere implica, al seu torn, contemplar la **previsió de costos i temps** que accedir a aquelles dones i/o organitzacions de referència pot generar. Així doncs, incorporar millores en termes de gènere sense preveure els recursos humans i econòmics necessaris per dur-les a terme, pot acabar limitant la incorporació de les mateixes en els processos participatius dissenyats.

Finalment, repensar com volem que esdevinguin els processos participatius en matèria de gènere i diversitat, requereix poder donar resposta a qüestions com:

- Què es vol assolir amb el procés participatiu i a quin encàrrec dona resposta? S'atén a les necessitats de la totalitat de la població, en termes de gènere i interseccionalitat? Quines realitats no s'han interpel·lat?
- Com es recullen les aportacions ciutadanes i quina vinculació s'espera que tinguin aquestes amb les decisions preses? En quina mesura aquestes aportacions enriqueixen la diagnosi realitzada?
- Es contemplen canals de participació propers a un segment de població més ampli de l'habitual?
- Com es desenvoluparà el retorn d'acords? Els canals de difusió escollits resulten accessibles? Com es preveuen i aborden les dificultats d'accés i comprensió de la informació que la població interpel·lada pugui presentar?
- Com s'establiran els límits de debat? En l'establiment d'aquests límits es contemplen les demandes o necessitats específiques de les dones, en termes de gènere i diversitat?

4.1.2. Fase de preparació: Analitzar i mobilitzar els agents implicats

Un cop es realitza el disseny global del procés participatiu i, per tant, es concreta el marc de referència, les metodologies i les fases d'aquest, un altre moment clau al qual cal prestar atenció és l'elaboració del **mapa d'actors**.

D'entre els diferents agents de qualsevol procés participatiu (personal polític, personal administratiu i agents socials), aquesta guia focalitza l'atenció en **els i les agents socials**.

Implicar a la ciutadania en l'elaboració i revisió de les polítiques públiques, requereix una anàlisi en termes de diversitat, pluralitat i representativitat. Tot i això, en nombroses ocasions **s'ha donat més importància al nombre de persones que participen en un procés que a la composició qualitativa del grup**.

D'aquesta manera, l'augment de dones participants en els processos participatius, no sempre s'ha traduït en una representativitat de la diversitat de dones, en termes de gènere, raça, edat, classe social, capacitats, sexualitat, entre d'altres. Per això, resulta

necessari garantir que els processos participatius recullen totes les veus de la ciutadania i donen resposta a les diferents necessitats i realitats.

Una estratègia que pot contribuir a revertir aquesta situació és la de **crear i actualitzar periòdicament un fitxer general on constin aquelles entitats/organitzacions que poden estar desenvolupant un treball sensible en gènere**, des d'àmbits diversos com: l'agricultura, l'educació, l'urbanisme, la sanitat, entre d'altres. Diverses preguntes que orienten la creació d'aquest fitxer són:

- Quin perfil de participants acostumem a atreure i a qui ens interessa interpel·lar per fer més diversos i inclusivament els processos participatius?
- Existeix una homogeneïtat externa del grup de participació amb la societat i una heterogeneïtat interna entre el mateix grup de participants?
- Quina relació tenim amb aquestes entitats, organitzacions o grups de dones i com podem comunicar-nos per implicar-les en participació?
- Per quin canal es preveuen recollir les distintes aportacions? El disseny dels canals de participació s'ha fet des de la perspectiva de gènere?

Alhora, s'ha de poder identificar i interpel·lar de forma proactiva aquelles **entitat sense forma jurídica o informals**, que puguin estar vinculant a dones amb realitats diverses i plurals, com ara: cercles de dones, moviments feministes, serveis d'inserció laboral, tallers, serveis del tercer sector que treballen amb dones en situació d'exclusió social, grups de dones migrades, entre d'altres.

Comptar amb el suport de **personals o professionals amb coneixença del teixit social i associatiu de dones i/o feminista del territori**, facilitarà l'accés a persones que, sovint, queden excloses d'aquests processos: dones migrades o racialitzades, dones amb càrregues familiars, de classe social baixa, persones LGBTI, infants i joves, entre d'altres.

4.1.3 Fase d'informació: Difusió

Molt vinculat al mapa d'actors, un tercer element que determina l'apropament a un perfil poblacional més ampli a l'habitual és el **disseny d'estratègies comunicatives i de difusió amb perspectiva de gènere**.

En aquest sentit, la comunicació permet a les persones conèixer les funcions, objectius i fases d'un procés participatiu mentre a l'hora ajuda a mobilitzar, recollir i difondre els acords o resultats als quals s'ha arribat.

Una bona comunicació ha de permetre que les persones participants coneguin, entenguin i formulin propostes, de forma senzilla i accessible. Per aquest motiu, resulta clau dissenyar una **pla estratègic de comunicació**, que contempli les diferències entre les persones a qui es vol dirigir i esdevingui pràctic a l'hora de captar l'atenció de la ciutadania.

Algunes de les accions que poden **facilitar la difusió i accessibilitat** de les dones i, en específic, d'aquelles en situacions de risc d'exclusió social, racialitzades, amb diversitat funcional, entre d'altres, són:

- Publicar amb suficient temps la documentació necessària per seguir el debat, per tal que totes les persones puguin participar en igualtat de condicions.
- Adaptar la documentació a la comprensió plural de la societat: llengua, mida de la lletra, accessibilitat, extensió, contingut, entre d'altres.
- Repartir tríptics en els espais o entitats claus detectades en el mapa d'actors, que recullin la informació més rellevant, de forma breu, concisa i visual.
- Fer ús de les possibles xarxes informals existents en la comunitat (relacions familiars, socials i comunitàries) per tal de potenciar la difusió informal i de sensibilització comunitària i familiar.
- Concretar les temàtiques que es porten a debat, promovent que aquestes no se centrin només en una recollida d'informació, sinó que possibilitin un debat concret i pràctic.
- Evitar tecnicismes i redaccions extenses o copioses.
- Explicar a la ciutadania com la seva participació millorarà els processos deliberatius i les polítiques públiques realitzades.
- Explicitar els beneficis que la participació ciutadana generarà en la quotidianitat de les persones a qui es vol interpel·lar.
- En el cas d'impulsar espais de participació digitals o autogestionats, desenvolupar reunions de coordinació amb les persones dinamitzadores i facilitar el material de suport necessari, integrant la perspectiva de gènere interseccional.
- Procurar, en la mesura del possible, que el material escrit o oral estigui traduït en diverses llengües, tenint en compte els col·lectius als quals es vol accedir.
- Manifestar la concreció que el compromís existent en facilitar la conciliació laboral i familiar cobra en cada procés participatiu particular, intentant lidiar amb la doble càrrega que les dones es veuen obligades a afrontar.
- Vetllar per garantir l'ús d'un llenguatge inclusiu i no sexista, masclista, racista, capacitista o LGTBIfòbic.

<p>Desdoblaments</p> <p>Emprar els substantius masculins i femenins de forma consecutiva amb la conjugació (i/o), per exemple: els usuaris i les usuàries</p>	<p>Substantius col·lectius i abstractes</p> <p>Fer ús dels substantius col·lectius o abstractes, sempre que sigui possible, per exemple: la ciutadania, en comptes de <i>*els ciutadans</i></p>
<p>Com evitar l'ús del masculí genèric?</p>	
<p>Substantius epicens</p> <p>Utilitzar, en la mesura del possible, formes sense gènere gramatical, per exemple: la persona, l'individu. o la part, dinamitzadora, en comptes de <i>*el dinamitzador</i></p>	<p>Despersonalització</p> <p>Eliminar les formes del masculí genèric que podrien ser omeses, com ara: la persona que en serà responsable, en comptes de: <i>*el responsable.</i></p>

Il·lustració 1. Breu aproximació al llenguatge inclusiu i no sexista

4.1.4 Fase d'implementació: Metodologies de participació

Un cop dissenyat el procés participatiu i, rere interpel·lar a un ampli ventall de participants, una altre element a revisar és la **metodologia de participació**.

Les metodologies de participació han de permetre que qualsevol dona que vulgui participar, disposi de les eines, els recursos i l'espai necessari per fer-ho. D'aquesta manera, dos dels aspectes claus a considerar són: l'espai/horari en el qual es convoquen les sessions de deliberació i les tècniques de dinamització emprades.

En aquest sentit, cal deixar constància que la utilitat i eficàcia de les estratègies presentades varia **segons el canal i instrument** de participació emprat, motiu pel qual **hauran de revisades i adaptades a** cada context particular.

L'espai i horari

Un primer factor que pot condicionar i limitar l'accés de les dones als processos participatius és **l'espai**.

Habitualment, els espais de participació presencials s'han ubicat en instal·lacions pròpies de la Generalitat de Catalunya que, malgrat complir sovint amb les condicions d'accessibilitat, no sempre afavoreixen l'apropament d'aquelles dones que disposen de càrregues familiars i responsabilitats de cura.

Per aquest fet, els espais de participació impulsats han de procurar ser adients a la realitat de la població i perfil que es vol interpel·lar.

La taula que es presenta a continuació recull algunes de les estratègies que poden potenciar l'assoliment d'aquesta participació plural i diversa, segons la tipologia de canal emprada:

Criteris per valorar l'espai des de la perspectiva de gènere		
En sessions presencials	En sessions autogestionades	En espais digitals
Escollir l'espai en funció de la realitat de la població i del perfil de dones que es vol interpel·lar.	Promoure la realització de sessions autogestionades en espais on ja s'hi vinculen dones amb realitats diverses i plurals: associacions de dones, grups de suport per a persones migrades, serveis de protecció i acollida, entre d'altres.	Tenint en compte la bretxa digital, promoure la dinamització digital en distintes franges horàries, tenint en consideració els horaris dels espais públics amb connexió a internet (xarxa de biblioteques, locutoris, centres cívics, entre d'altres).
Vetllar per que l'espai es trobi ben comunicat amb el centre de la vila (accés en transport públic, carrers ben il·luminats i transitats).	Desenvolupar reunions de coordinació, on es facilitin materials de suport per a la correcta dinamització, des d'una perspectiva de gènere interseccional.	Promoure que el procés participatiu no es redueixi només a l'ús de l'espai digital i emprí d'altres canals que facilitin l'accés a la població, i específicament a les

		dones, que de forma habitual no intervenen en aquests.
Oferir punts de cura o espais acomodats per a la infància, adolescència i/o persones en situació de dependència (racó de joguines, espais de descans, material plàstic per dur a terme tasques escolars, entre d'altres).		Dissenyar el portal web amb perspectiva de gènere, per a promoure la sensació de confiança i entesa d'aquest (espai digital segur, amb continguts visuals i clars, que permeti intervenir de forma pautaada i desar els avenços realitzats).
Garantir el compliment dels criteris d'accessibilitat universal, previstos a la Llei 13/2014, del 30 d'octubre, d'accessibilitat.		

Pel que fa a **l'horari**, resulta necessari revisar el mateix, per tal de facilitar la conciliació de la participació amb les exigències dels treballs domèstics, de cura i laboral. En aquest sentit, algunes estratègies a implementar són:

- Realitzar sessions presencials de forma duplicada, efectuant: una sessió participativa en horari de matí (tenint en compte les entrades i sortides escolars) i una altra en horari de tarda (en finalitzar la jornada escolar).
- Acotar l'extensió i durada de les sessions i fer-ho públic, per tal de facilitar l'organització i participació d'aquelles dones que es veuen condicionades per les altes exigències de treball remunerat i no remunerat.
- Impulsar, en la mesura del possible, processos participatius per a infants i joves, paral·lels a les sessions de debat realitzades, que permetin la participació d'aquelles persones i, en específic, d'aquelles dones encarregades d'aprovisionar la cura⁵.

Les tècniques de dinamització

Com en el cas anterior, garantir una major participació de les dones en els espais de deliberació no es veu condicionat únicament pels canals i/o instruments emprats. La forma **com s'organitzen i gestionen els espais deliberatius** és essencial per tal d'erradicar les desigualtats de gènere existents.

Quan les dones participen en els espais deliberatius, aquestes acostumen a trobar condicionants que dificulten la seva motivació i voluntat d'involucrar-se. Algunes d'aquestes situacions són:

⁵ A banda dels beneficis vinculats a l'augment de la participació de les dones encarregades de la cura d'infants i joves, la participació infantil permet millorar la credibilitat i legitimitat dels acords presos i potenciar la vinculació, entesa i motivació de la infància i adolescència amb la política i la participació.

- **Ús inferior de la paraula**, en tant que els homes acaparen el discurs en major mesura.
- Interrupcions innecessàries per part dels homes ("**manterrupting**")
- Infravaloració, distraccions i apropiació de les opinions o aportacions de les dones en deteniment de la dels homes ("**bropropriating**").

Durant el treball de camp efectuat a Catalunya⁶, es va poder observar que quan les dones participen en els processos participatius, aquestes tendeixen a adoptar **actituds i tipus d'intervencions** diferents de la dels homes.

Si bé aquesta realitat es veu condicionada per diversos factors (com ara: el nivell educatiu, l'ocupació, les experiències prèvies en participació, etc.), en general, les **dones** tendeixen a realitzar aportacions de caràcter més emocional, vinculades a les vivències o opinions personals. A més, a causa de la socialització rebuda i dels ideals tradicionalment atribuïts a la feminitat, aquestes acostumen a mostrar actituds més prudentes a l'hora d'intervenir i sol·liciten disculpes en major mesura.

Pel que fa als **homes**, les intervencions realitzades per aquests són habitualment de caràcter propositiu, reiterant les intervencions fetes fins al moment i cercant el reconeixement d'aquestes. Aquest fet comporta que, inclús quan els homes són minoria en els debats, aquests ocupen en major mesura els torns de paraula i els temps de debat.

Tanmateix, tenint en compte que **la nostra societat prioritza el discurs tècnic i racional** per sobre de l'emocional o el subjectiu, no és d'estranyar que moltes dones acabin els processos participatius amb la sensació que les seves aportacions no han enriquit el debat i que no disposen de suficients coneixements com per a poder continuar participant.

D'aquesta manera, inclús quan tot el procés s'ha dissenyat amb perspectiva de gènere, la realitat participativa mencionada amb anterioritat dificulta la futura participació de les dones en termes de diversitat i pluralitat. Per a revertir aquesta situació, **l'equip dinamitzador** juga un paper imprescindible.

Per un costat, aquest ha de poder contemplar **les desigualtats estructurals** que afecten la participació de les dones, donant resposta a les seves necessitats i demandes de forma anticipada. Tanmateix, és necessari preveure el perfil de persones que participaran del procés, per tal de reflexionar entorn si l'estructura deliberativa contribueix, o no, a reconèixer les distintes aportacions del debat⁷. Per exemple: si el procés participatiu cerca la recollida d'opinions raonades i ben estructurades o formulades, aquesta estructura facilitarà la participació de persones amb un major nivell d'estudis i/o experiència en participació. Per compensar-ho, **cal qüestionar les estructures presents i cercar formes per reconèixer les distintes aportacions i tipologies de retòriques**.

⁶ Com s'ha mencionat en la introducció, els resultats que es presenten en aquesta guia són fruit d'un treball d'anàlisi més extens. En aquest sentit, a banda de fonts documentals, altres mecanismes emprats per a l'obtenció de la informació ha estat l'observació directa a diferents instruments participatius, entre els quals destaca el procés "Punts Omnia", de Catalunya.

⁷ Per aprofundir en el marc teòric sobre les estructures de poder i dominació en els instruments de deliberació, podeu consultar a: Martínez-Palacios, J. (2017). Exclusión, profundización democrática e interseccionalidad. *Revista Investigaciones Feministas*, 15(2), 1-20.

D'altre costat, la totalitat de figures tècniques dinamitzadores han de poder **detectar i corregir les asimetries de poder** presents en els espais de deliberació, un cop aquests s'han iniciat. Així, cal disposar de mecanismes que exposin, visibilitzin i reconduïxin les mateixes, generant espais segurs, respectuosos i representatius per a la totalitat de participants.

En l'actualitat, són múltiples els exemples que mostren com la inclusió de la perspectiva de gènere en el disseny de polítiques públiques contribueix a reduir les desigualtats de gènere existents en la nostra societat (veieu box 1, apartat 3.1).

Per tal de garantir que els processos participatius dissenyats contribueixen a impulsar aquest fi, algunes estratègies que es poden incorporar durant la fase de dinamització són:

- Dissenyar eines o mecanismes⁸ d'observació i detecció de desigualtats de gènere, per tal de prevenir i reconduir les mateixes en les sessions de debat (sensibilització prèvia, repartiment igualitari de les tasques, tècniques de dinamització plurals, entre d'altres.).
- Garantir que l'equip dinamitzador disposa de la formació i habilitats necessàries per a poder detectar i actuar enfront de comentaris o verbalitzacions sexistes, masclistes, racistes, capacitistes i/o LGTBIfòbiques, que puguin emergir en el marc dels espais deliberatius. Tanmateix, la formació i/o expertesa d'aquest equip ha de poder garantir que les condicions de deliberació presentades promouen la igualtat de gènere i l'atenció de la diversitat.
- Establir grups participatius reduïts, els quals permetin que totes les persones que vulguin puguin expressar-se i ser escoltades. En aquest sentit, es pot valorar realitzar espais deliberatius separats, segons el grau d'expertesa participativa i coneixements tècnics, per tal de promoure una dinamització i moderació fluida i representativa.

Altres preguntes que poden contribuir a reflexionar entorn aquesta fita són:

- S'ha dissenyat una metodologia de participació flexible i dinàmica que s'adapti a les realitats canviants dels i les participants?
- Es contemplen eines de dinamització eficaces per donar valor i reconeixement a totes les aportacions?
- S'han inclòs mesures específiques per visibilitzar les aportacions de les dones en la participació?
- Es contemplen eines de dinamització eficaces per reconduir les diferents sessions en cas que apareguin actituds sexistes, masclistes, LGTBIfòbiques, racistes, classistes o capacitistes?
- Les persones responsables i executores del projecte posseeixen els coneixements suficients sobre la perspectiva de gènere i les seves implicacions?

⁸ Per tal de promoure la detecció de les desigualtats gènere en els espais participatius, es recomana fer ús de l'eina d'observació de gènere de la Xarxa d'Economia Solidària de Catalunya. Per a més informació, consultar a: <http://xes.cat/comissions/economies-feministes/eina-observacio-genero/>

A manera d'exemple, aquesta guia ofereix un guió orientatiu per a la dinamització de sessions presencials amb perspectiva de gènere (veieu Annex 2).

Box 2. Caixa d'eines:

Tips per reconduir situacions de desigualtat o discriminació, durant les sessions presencials de debat.

15

A continuació es recullen alguns exemples de situacions de discriminació o desigualtat que poden succeir en els espais de participació i es reflexiona sobre com podem donar-hi resposta, des d'una perspectiva de gènere interseccional.

1. Si es genera una intervenció emocional, basada en experiències personals, subjectives o emocionals...

No totes les persones tenen per què ajustar-se als discursos tècnics o racionals i, a vegades, és possible que les intervencions fetes resultin més emotives o personals del que s'esperava. En aquest context, és responsabilitat de l'equip dinamitzador preveure, estimular i validar aquestes formes d'intervenció, que trenquen amb les retòriques i narratives tradicionals. Si en aquest context no se sap com actuar, es recomana començar agraint a la persona la confiança mostrada, reconeixent el valor de la seva aportació i, si cal, oferint la possibilitat de sortir de l'espai. Posteriorment, s'haurà d'intentar aprofundir en la idea presentada, sense posar el focus en la manera com s'ha formulat.

Si el que volem és trencar amb les estructures de poder basades en l'experiència o el nivell de formació (que sovint es generen per la prioritització dels discursos tècnics-racionals), és imprescindible saber identificar el valor que cada aportació té i fomentar noves formes de participació més diverses.

2. Si detecteu actituds o tipus d'intervencions com: ús dels temps d'intervenció major en el cas dels homes, actitud de major demanda de reconeixement, interrupcions constants...

Cal que identifiqueu el problema, li doneu visibilitat i proposeu una acció correctora. Si bé cada espai requerirà respostes concretes, podeu posar sobre la taula l'existència d'actituds o tipus d'intervencions que limiten la lliure participació i, en concret, la participació de les dones. Informar d'aquesta realitat i contextualitzar-la a nivell estructural, pot ajudar a sensibilitzar al grup i reconduir dinàmiques de desigualtat iniciades. Altres mesures correctores que poden facilitar aquest procés són: fomentar el control del temps d'intervenció i oferir a aquelles persones que no estan participant la possibilitat de fer-ho o dissenyar mesures de recollida d'opinions que siguin visuals i que permetin identificar les idees repetides.

3. Si es produeixen situacions de discriminació o agressió verbal, física, simbòlica o ambiental, per raó de sexe, gènere, orientació, procedència, capacitats, etc...

Cal aturar l'espai de participació i donar visibilitat a la situació ocorreguda. Depenent del grau de violència caldrà adaptar la resposta, però sempre posant el focus en la persona que està rebent l'agressió. Així, cal preguntar què necessita, oferir-li un espai segur on poder relaxar-se i deixar clar a la persona que actua com agressora, que en els espais de participació no es toleren actituds discriminatòries i/o violentes. En el cas que sigui necessari, caldrà demanar a la persona que genera l'agressió que abandoni l'espai i valorar la millor forma de reparar el dany causat. Donar una resposta ràpida i conscient, augmenta la sensació de seguretat de la resta de participants i esdevé clau per garantir futures participacions.

Com és evident, aquestes accions són només una pluja d'idees. La realitat és més àmplia i les respostes que es donin variaran en cada context concret. Tot i això, plantejar-se'n algunes situacions i reflexionar al respecte, pot ajudar a identificar altres desigualtats que, fins al moment, havien passat desapercibudes.

4.1.5 Fase de Retorn

Finalment, la forma com es **recullen, sistematitzen i analitzen les dades** extretes dels espais deliberatius condiona el valor que s'atorga i reconeix a les aportacions que dones i homes fan, sense estar aquestes sotmeses a desigualtats.

Amb la finalitat de garantir que les persones finalitzen els espais participatius amb la sensació que les seves aportacions han estat preses en consideració per part de l'administració i que, per tant, generen un impacte, **determinar la manera com s'avaluaran els resultats i es retornarà la informació és clau.**

❖ Qüestionaris d'avaluació

En aquest sentit, els **qüestionaris d'avaluació** s'han convertit en una eina eficaç per comprendre els reptes que els espais deliberatius afronten i la influència que aquests tenen en la qualitat deliberativa.

D'una banda, incorporar una pregunta que faci menció a la identitat de gènere de la persona, permet conèixer les desigualtats existents en els processos deliberatius. Així, **la variable “gènere” ha de ser incorporada al qüestionari i creuada amb la resta de preguntes**, posant especial atenció a aquelles qüestions que tradicionalment han limitat la participació de les dones i, en específic, d'aquelles creuades per altres eixos de desigualtat. Alguns elements a revisar són: la conciliació, l'espai i horari, la temàtica, la difusió, entre d'altres.

Tanmateix, avaluar els processos participatius incloent la perspectiva interseccional resulta essencial, ja que permet detectar aquelles qüestions on **la satisfacció es veu condicionada no només pel gènere de les participants, sinó també per altres eixos de desigualtat**, com ara: l'edat, la procedència, el nivell educatiu o l'ocupació.

Alguns exemples que per impulsar avaluacions interseccionals són: creuar la variable de “gènere” i “situació laboral” amb la pregunta de “satisfacció envers l'horari/espai del procés” o creuar la variable de “gènere” i “nivell formatiu” amb la pregunta de “temàtica del debat”. Aquesta comparativa permet que les dades obtingudes resultin més riques, recollint major informació sobre les dificultats que determinades persones poden percebre a l'hora d'accedir i participar en els processos participatius.

Finalment, són diversos els estudis que manifesten l'existència d'un biaix de gènere en les percepcions de satisfacció. Així, les dones tendeixen a valorar de forma més positiva la qualitat dels serveis, els productes o, en aquest cas, els instruments participatius. Entre altres motius, els factors que ho condicionen són: la socialització rebuda o l'impacte de les desigualtats de gènere en les expectatives prèvies i satisfacció amb el resultat final. Per aquest motiu, cercar fórmules que permetin aprofundir en l'avaluació realitzada és un repte necessari d'entomar.

Una estratègia que pot fer més representativa les respostes obtingudes, a banda de la recollida “in-situ” dels qüestionaris, és la de **compartir els resultats obtinguts en les mateixes sessions presencials**, per tal d'aprofundir en l'anàlisi d'aquells elements que, s'intueixen, poden estar dificultant la participació de les dones, de forma interseccional.

❖ Informe final i Comissió de Seguiment

Rere la recollida i sistematització de dades, cada procés participatiu ha d'elaborar un **informe final** de resultats, el qual preferiblement ha de ser enviat a les persones participants pel mateix canal d'inscripció emprat.

En aquest informe és rellevant que es contemplin almenys els objectius i les aportacions obtingudes en el debat i la satisfacció de les persones participants amb les diferents fases del procés, segregant les dades **mínim** pel gènere de les persones.

A més, es pot valorar incloure una síntesi de les aportacions recollides i de la forma com s'espera que impactin en l'elaboració de la política pública portada a deliberar.

Tanmateix, és aconsellable crear una **comissió de seguiment** que vetlli per avaluar i difondre els resultats, fent accessible la informació a la població, inclús quan aquesta no ha participat en les sessions de debat.

En resum, **les principals estratègies de gènere** que poden incorporar-se durant la fase de retorn són:

- Presentar els qüestionaris de satisfacció "in-situ" i, sempre que sigui possible, compartir públicament els resultats en les mateixes sessions de debat.
- Garantir la coherència entre l'anàlisi i sistematització de les dades i els objectius que l'espai deliberatiu pretenia assolir.
- Identificar les realitats diferencials que poden estar afectant homes i dones, recollir aquestes en els informes elaborats i explicitar la manera com s'espera que impactin en el disseny de les polítiques públiques.
- Crear una comissió de seguiment encarregada d'avaluar tant el procés com l'elaboració de l'informe final. En aquest sentit, la comissió ha de fer accessible els resultats i vetllar perquè la informació presentada sigui clara.
- Adoptar un llenguatge inclusiu, no sexista i que eviti la reproducció d'estereotips i rols de gènere en tots els documents elaborats.

Que la totalitat de fases del procés es dissenyin des de la perspectiva de gènere no només contribueix a fer coherent el procés participatiu sinó que **augmenta la sensació d'incidència política** que la ciutadania percep i **contribueix a promoure la lluita per la igualtat d'oportunitats i tracte de les dones** en els processos de participació ciutadana.

5. CONCLUSIONS

Mitjançant l'anàlisi de les diferents fases que configuren un procés participatiu, aquesta guia esdevé una **eina de caràcter pràctic** destinada a la revisió i reflexió dels instruments i mecanismes de participació actuals, garantint la incorporació de la perspectiva de gènere de forma transversal.

18

D'entre les diferents recomanacions i estratègies recollides, alguns dels objectius que calen prioritzar són:

- ✓ Implicar a tots els departaments i àrees de l'administració pública, en la revisió i implementació de la perspectiva de gènere dels processos participatius efectuats.
- ✓ Analitzar tots els perfils socials i culturals de la ciutadania, per tal de mantenir la implicació d'entitats formals i no formals en el disseny, diagnosi i elaboració dels diversos processos participatius.
- ✓ Garantir que les condicions de debat inclouen la perspectiva de gènere, no només en el disseny d'aquests sinó també en les tècniques de dinamització emprades.
- ✓ Difondre la informació mitjançant plans de comunicació que tinguin en compte la realitat diversa i plural de la ciutadania.
- ✓ Avaluar la satisfacció de les persones participants i, sempre que sigui possible, creuar aquesta informació amb els diferents perfils de persones participants.
- ✓ Assegurar que cada procés participatiu realitza un retorn veraç i exhaustiu de la realitat a la qual s'afronten i les aportacions generades en les diferents sessions de debat, fent constar la forma com s'espera incorporar les mateixes a l'elaboració de la política pública concreta.

Només la voluntat política ferma de revisar els instruments i canals actuals amb perspectiva de gènere, acompanyada dels recursos tècnics i econòmics pertinents, garantirà que la participació ciutadana realitzada esdevingui un mecanisme eficient per a la vinculació de la ciutadania en l'elaboració de polítiques públiques. Al mateix temps, **una major implicació diversa i plural de les persones participants fomentarà la legitimitat i confiança que la ciutadania atorgui a les decisions i accions polítiques i públiques impulsades.**

Així doncs, un dels reptes que fa front la participació ciutadana, i al qual aquesta guia procura donar resposta, és el de ser més inclusius amb la totalitat de població, generant espais de debat segurs i de confiança entre la ciutadania i l'administració, des d'una perspectiva de gènere interseccional.

6. PER SABER-NE MÉS:

- Balbo, L. (1994). La doble presencia. In *Las mujeres y el trabajo: rupturas conceptuales* (pp. 503-514). Icaria.
- Consejo de Europa. (1999). Mainstreaming de género. Marco conceptual, metodología y presentación de “buenas prácticas”. Informe final de las actividades del Grupo de especialistas en mainstreaming (EG-S- MS). (versión español). *Instituto de la Mujer, Ministerio de Trabajo y Asuntos Sociales.*
- Crenshaw, K. (1989). Demarginalizing the intersection of race and sex: A black feminist critique of antidiscrimination doctrine, feminist theory and antiracist politics. *u. Chi. Legal f.*, 139.
- Departament d’Afers i Relacions Institucionals i Exteriors i Transparència. (2017). “Processos participatius a la Generalitat de Catalunya 2016-2017: memòria i avaluació”. *Generalitat de Catalunya.*
- Gelambí, M. (2016). Guia pràctica per a la realització de polítiques transversals de gènere en l’àmbit municipal. *Diputació de Barcelona.*
- Jorba, L. (2008). Democràcia deliberativa. La transformació de preferències en el procés deliberatiu. *Tesi doctoral. Departament de Ciència Política i Dret Públic. Universitat Autònoma de Barcelona.*
- Llei 13/2014, del 30 d’octubre, d’accessibilitat, DOGC núm. 6742 (2014)
- Llei 17/2015, de 21 de juliol, d’igualtat efectiva de dones i homes, DOGC núm. 6919 (2015)
- Martínez-Palacios, J. (2017). Exclusión, profundización democrática e interseccionalidad. *Revista Investigaciones Feministas, 15(2), 1-20.*
- Parés, M., i March, H. (2012). Guia per avaluar processos participatius. *Generalitat de Catalunya.*
- Reial decret llei 6/2019, d’1 de març, de mesures urgents per a la garantia de la igualtat de tracte i d’oportunitats entre dones i homes en el treball i l’ocupació. BOE núm. 57 § 3244

7. ANNEXOS.

7.1 Checklist per a la inclusió de la perspectiva de gènere als processos participatius

Control de qualitat de la inclusió de la perspectiva de gènere als processos participatius		
1. Fase de disseny	SI	NO
1.1 Els <u>objectius</u> del procés s'han dissenyat incorporant la perspectiva de gènere?		
1.2 L' <u>encàrrec</u> al qual dona resposta el procés participatiu recull els interessos de la ciutadania, respectant els criteris de diversitat i pluralitat?		
1.3 En el disseny es contemplen les <u>necessitats i interessos</u> de tota la població, en matèria de gènere i diversitat?		
1.4 S'ha elaborat una <u>diagnosi de gènere</u> sobre les necessitats pràctiques i estratègiques d'homes i dones en relació amb la temàtica portada a debat?		
1.5 Els <u>límits de debat</u> s'estableixen partint d'aquesta de la diagnosi de gènere?		
1.6 Es contemplen <u>canals de participació</u> propers a una població més àmplia de l'habitual (dones migrades, dones amb diversitat funcional, dones trans, entre d'altres)?		
1.7 Aquests canals incorporen mecanismes de seguiment i coordinació per ser degudament implementats?		
1.8 S'han dissenyat mecanismes de <u>difusió i retorn</u> de la informació inclusius i accessibles a la totalitat de la població? (En aquest sentit, cal tenir en compte les desigualtats i rols de gènere existents, per exemple: ús menor de les TIC en les dones).		
2. Fase d'anàlisi i mobilització d'agents		
2.1 S'ha reflexionat envers el <u>perfil de participants</u> que caldria interpellar per fer més divers i inclúsiu el procés participatiu?		
2.2 El <u>mapa d'actors</u> inclou entitats o associacions que realitzen un treball sensible en gènere, des d'una perspectiva interseccional?		
2.3 S'han establert <u>mecanismes específics de comunicació</u> per interpellar a la participació a aquelles entitats o persones menys vinculades?		
2.4 S'ha aconseguit dissenyar un mapa d'actors heterogeni entre si però homogeni amb la societat?		

3. Fase de difusió		
3.1 Tenen homes i dones el <u>mateix accés a la informació</u> sobre el procés participatiu?		
3.2 S'ha <u>publicat</u> amb suficient temps (més de 15 dies) la documentació necessària per seguir el debat?		
3.3 S'ha dissenyat un <u>pla de comunicació estratègic</u> , que doni resposta a les desigualtats i reptes detectats, en matèria de gènere i diversitat, des d'una perspectiva interseccional?		
3.4 S'han repartit <u>materials informatius</u> en espais on habitualment es vinculen les persones menys habituades a la participació?		
3.5 Tota la documentació està <u>adaptada</u> a la comprensió plural de la població (en matèria de llengua, accessibilitat, contingut, extensió, entre d'altres)?		
3.6 S'han explicat les eines o recursos que es facilitaran per garantir la <u>conciliació de la vida laboral, les cures i la participació</u> ?		
3.7 S'ha vetllat per emprar un <u>llenguatge inclusiu</u> i no sexista, masclista, racista, capacitista i LGTBIfòbic?		
4. Fase d'implementació: Espai		
En el cas de les sessions presencials:		
4.1 L'espai de participació s'ha escollit en funció de la <u>realitat de la població i del perfil de dones</u> que es vol interpel·lar?		
4.2 L'espai està ben <u>comunicat</u> amb el centre de la vila (accés en transport públic, carrers ben il·luminats i transitats, entre d'altres)?		
4.3 L'espai ofereix <u>zones de descans o punts de cura</u> a la infància i/o altres persones en situació de dependència?		
En el cas de les sessions autogestionades:		
4.4 Es promou la realització de sessions autogestionades en espais on <u>ja es vinculen</u> dones amb realitats diverses i plurals?		
4.5 Es realitzen <u>reunions de coordinació</u> i s'ofereixen <u>materials de suport</u> per a la correcta dinamització amb perspectiva de gènere interseccional?		
4. Fase d'implementació: Horari		
4.6 S'han realitzat sessions presencials <u>duplicades</u> , en horari de matí i de tarda, que contemplin les entrades i sortides escolars?		
4.7 S'han acotat les temàtiques de debat, de forma que l'extensió i durada de les sessions sigui més precisa?		

4.8 S'han impulsat processos participatius infantils/juvenils?		
4. Fase d'implementació: Tècniques de dinamització		
4.9 S'ha dissenyat una <u>metodologia flexible i dinàmica</u> que s'adapti a les realitats canviants dels i les participants?		
4.10 Totes les persones tenen la <u>mateixa experiència</u> en participació?		
4.11 Es contemplen eines de dinamització eficaces per donar valor i reconeixement a <u>totes les aportacions</u> ? És a dir, es respecten diversos tipus d'argumentacions, més enllà dels tècnics o racionals?		
4.12 Es contemplen eines de dinamització eficaces per <u>reconduir les diferents sessions de debat</u> , en el cas que apareguin actituds sexistes, masclistes, LGTBIfòbiques, racistes, classistes o capacitistes?		
4.13 Les persones responsables i executores del projecte posseeixen els <u>coneixements</u> suficients sobre la perspectiva de gènere i les seves implicacions?		
5. Fase de retorn		
5.1 El <u>qüestionari de satisfacció</u> s'ha lliurat "in-situ" en la sessió presencial?		
5.2 S'han pogut compartir i aprofundir les <u>valoracions</u> de les persones participants en el mateix espai de participació?		
5.3 L'informe final de resultats inclou dades sobre la <u>satisfacció</u> de les persones participants <u>segregades mínim pel gènere</u> ?		
5.4 S'ha redactat un <u>informe final</u> de resultats, que inclogui la informació més rellevant generada en el debat i la forma com aquesta incidirà en l'elaboració de la política pública?		
5.5 S'inclouen <u>mesures d'igualtat</u> com a resultat de la participació?		
5.6 Els resultats del procés participatiu recullen les <u>necessitats d'homes i dones</u> en la mateixa mesura?		
5.7 S'ha creat una <u>comissió de seguiment</u> que s'encarregui d'avaluar el procés i elaboració de l'informe final?		
5.8 La comissió de seguiment creada disposa de mecanismes per fer arribar els resultats finals a la <u>població en general</u> , inclús quan no han participat del procés?		

7.2 Model de dinamització amb perspectiva de gènere

Taula 1. Fases d'una sessió dinamitzada amb perspectiva de gènere

Fase	Objectiu	Mecanismes
1.Prèvia o contextual	-Donar la benvinguda i introduir el debat.	<p>Realitzar dinàmiques de presentació on les persones puguin introduir-se a si mateixes i exposar les principals idees o motivacions que les porten a participar en el procés de debat, sense generar dinàmiques de poder basades en l'expertesa, la formació, l'ocupació, etc.</p> <p>Un exemple: roda de paraules. Aquesta haurà d'estar delimitada en el temps, evitant les interrupcions i promovent continguts basats en els interessos generals de cada participant i no la formació o el càrrec ostentat.</p>
2.Aprofundiment	-Aprofundir en les diferents idees o aportacions de les persones participants.	<p>Utilitzar dinàmiques deliberatives que permetin que la totalitat de participants presentin i defensin les seves opinions.</p> <p>En aquest sentit, algunes formes que poden ser valorades d'emprar, són:</p> <p>-El debat en petits grups de treball i/o l'ús i reconeixement d'altres formes retòriques i narratives de participació (cançons o dibuixos per representar les idees, històries de vida, entre d'altres).</p>
3.Posada en comú	-Compartir amb el grup gran les aportacions que s'han treballat en els diferents grups de participació.	<p>En aquesta fase, s'ha d'intentar equilibrar les aportacions presentades i reconduir possibles asimetries de poder.</p> <p>Un exemple: utilitzar instruments plàstics (com ara cartolines o post-it) per a què cada persona pugui compartir les idees, acords o debats generats en la fase 2 de debat.</p> <p>D'aquesta manera, ens assegurarem que totes les aportacions són recollides i que es disposa d'informació suficient per a justificar l'exclusió d'aquelles aportacions que no es considerin pertinents, sense basar-se només</p>

		en criteris d'objectivitat o racionalitat.
4. Conclusions	-Realitzar el tancament i cloenda de la sessió, recollint informació in situ de la satisfacció de les persones participants i propostes de millora realitzades.	<p>Finalitzar amb una cloenda de la sessió, donant retorn a les persones participants de les conclusions assolides i la forma com s'espera incorporar aquestes a les polítiques públiques. En aquest sentit, cal adaptar la narrativa al perfil de participants (idioma, vocabulari, etc.).</p> <p>Tanmateix, aprofitar aquesta fase per aprofundir en la satisfacció general de les participants pot contribuir a enriquir les accions de millora que se'n derivin.</p>